

1. ΚΕΙΜΕΝΟ

Ακριτικό τραγούδι: “Ο γιος της χήρας”

(Κ.Ν.Α. Α΄ Λυκείου, σσ. 27-28)

2. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΡΩΤΗΣΕΩΝ

2.1. Παραδείγματα ερωτήσεων ελεύθερης ανάπτυξης

1. Ποιο είναι το πρωταγωνιστικό πρόσωπο του ποιήματος και γιατί, κατά τη γνώμη σας, δεν αναφέρεται το κύριο όνομά του;
2. Στους τρεις πρώτους στίχους ο ήρωας γευματίζει αρχοντικά.
 - α) Πώς δικαιολογείται ιστορικά η ευμάρεια των ακριτών;
 - β) Ποια στοιχεία προβάλλουν τον πλούτο του ήρωα;
 - γ) Πώς εξυπηρετεί η κατάσταση αυτή την εξέλιξη της δράσης;
3. Στους πρώτους στίχους παρουσιάζονται δύο γυναικεία πρόσωπα:
 - α) Ποια είναι η θέση τους στη ζωή του ήρωα;
 - β) Ποια νομίζετε ότι είναι η θέση τους στην κοινωνία αυτή γενικότερα;
4.
 - α) Ποια είναι η δομή του λόγου του ακρίτα προς το άλογο του;
 - β) Να συγκρίνετε τη δομή αυτή με αντίστοιχο λόγο ομηρικού ήρωα ¹.
5. Πώς αντιδρά η φύση στην τόση σφαγή; Τι δείχνει ο λαϊκός ποιητής με την αντίδραση αυτή;
6. Κύριο χαρακτηριστικό των ακριτικών τραγουδιών είναι η ηρωική πνοή. Ποια στοιχεία του συγκεκριμένου τραγουδιού προβάλλουν αυτό το χαρακτηριστικό;
7. Ποια ιδεώδη του ακριτικού κόσμου εκφράζονται στο τραγούδι αυτό;

2.2. Παραδείγματα ερωτήσεων σύντομης απάντησης

1.
 - α) Ποια στοιχεία δείχνουν ότι το δημοτικό αυτό τραγούδι είναι ακριτικό;
 - β) Ποιες ενδείξεις του ποιήματος βοηθούν στη χρονολόγησή του;
2.
 - α) Ποιο είναι το θέμα του τραγουδιού αυτού;
 - β) Ποιος είναι ο ήρωάς του;
3.
 - α) Ποιες είναι οι θεματικές ενότητες του τραγουδιού;
 - β) Να δώσετε έναν τίτλο σε κάθε ενότητα.

¹ Βλ. π.χ. τη συνομιλία Έκτορα - αλόγου του (Θ 185-197).

4. α) Σε ποια χρονική στιγμή παρουσιάζεται ο ήρωας - ακρίτας στους τρεις πρώτους στίχους;
β) Ποιο πρόσωπο τον «υπηρετεί»;
5. α) Ποια είδηση φέρνει η μητέρα του;
β) Πώς αντιδρά ο γιος;
6. Ποια πληροφορία τελικά δραστηριοποιεί τον ήρωα;
7. Ποια είναι τα συναισθήματα της μάνας προς το γιο τη δεδομένη στιγμή;
8. Ποιος είναι ο ρόλος των δύο υποθετικών προτάσεων στα λόγια του γιου (στ.7-8);
9. α) Σε ποιον απευθύνεται ο ακρίτας στους στίχους 13-17;
β) Τι του ζητάει; Με ποιο αντάλλαγμα;
10. Πώς εξελίσσεται η δράση στους στίχους 18-21;
11. α) Στον αγώνα του ο γιος της χήρας ποιους έχει βοηθούς και ποιους αντιπάλους;
β) Ποιος από αυτούς είναι ο σημαντικότερος βοηθός και ποιος ο σπουδαιότερος αντίπαλος;
12. Πώς κλιμακώνεται η δράση του ακρίτα; Σε ποιους στίχους κορυφώνεται;
13. α) Τι προκάλεσε την επέμβαση του αγγέλου;
β) Σε ποιο τόνο μιλάει ο άγγελος στον ήρωα;
14. Η αναφορά στο «σπαθί τ' αγιοκωνσταντινάτο» τι μας αποκαλύπτει για τη θέση της θρησκείας στη ζωή των ακριτών;
β) Σε ποιους άλλους στίχους φαίνεται το θρησκευτικό συναίσθημα του λαϊκού ποιητή;
15. Ποια τυπικά μοτίβα της ακριτικής δημοτικής ποίησης συναντώνται στο ποίημα;
16. Ποιες λέξεις του τραγουδιού δείχνουν την πηγή προέλευσης της παραλλαγής;
17. Ποιο τόνο δίνει στο ποίημα η εναλλαγή διαλόγου - αφήγησης;
18. Στις επελάσεις κατά των εχθρών ο ήρωας φαίνεται να είναι μόνος. Γιατί;
19. Σε ποιους στίχους ο ρυθμός του τραγουδιού γίνεται γοργός;
20. Πού υπάρχει υπερφυσικό στοιχείο στο ποίημα; Τι τονίζει;

2.3. Συνδυασμός ερωτήσεων σύντομης απάντησης και ελεύθερης ανάπτυξης

1. α) Πώς δικαιολογείται η αναφορά στους Φράγκους στο ποίημα αυτό ²;
- β) Τι φανερώνει η προσαρμογή αυτή σχετικά με τον τρόπο σύνθεσης και διάδοσης των τραγουδιών αυτών;
3. Να επισημάνετε τις επαναλήψεις που υπάρχουν στο ποίημα. Ποια είναι η σκοπιμότητά τους;
4. Πού υπάρχει υπερβολή στο τραγούδι; Σε τι εξυπηρετεί;
5. α) Ποια είναι η σχέση του συγκεκριμένου ακρίτα με το άλογο του;
- β) Πώς δικαιολογείται ιστορικά και λογοτεχνικά ο δεσμός αυτός;
6. α) Τι είδους παροχές προσφέρει ο ήρωας στο άλογο για να τον βοηθήσει στον πόλεμο;
- β) Τι τονίζεται περισσότερο με τα κίνητρα αυτά;
7. Ποια μέρη του λόγου πλεονάζουν στην αφήγηση; Γιατί;

2.4. Παραδείγματα ερωτήσεων αντικειμενικού τύπου

2.4.1. *Ερωτήσεις της μορφής «σωστό-λάθος»*

Βάλτε ένα Χ στο αντίστοιχο τετραγωνάκι, αν νομίζετε ότι το περιεχόμενο των παρακάτω προτάσεων είναι σωστό ή λανθασμένο:

	Σωστό	Λάθος
1. Η ζωή του ακρίτα διακρίνεται από αδιάλειπτη ηρεμία.	☐	☐
2. Ο ήρωας στο λόγο του προς το άλογο υποτιμά την κρισιμότητα της κατάστασης.	☐	☐
3. Ο άγγελος επεμβαίνει οργισμένος στην καταστροφή που προκαλεί ο ήρωας.	☐	☐
4. Η μάνα κατέχει εξέχουσα θέση στη ζωή του ακρίτα.	☐	☐

² Βλ. Δελή, *Ερμηνευτικά σχεδιάσματα κειμένων Νεοελληνικής Γραμματείας*, Α΄ Λυκείου, τ. Α΄, Gutenberg 1993, σ.50: Η αναφορά οφείλεται στην «α) προσαρμογή του τραγουδιού στην Κρήτη που γνώρισε φραγκοκρατία και β) οι έννοιες Φράγκοι και εχθροί ταυτίστηκαν, εξαιτίας της δυτικής πίεσης στις νησιώτικες περιοχές».

2.4.2. Ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής

Βάλτε σε κύκλο το γράμμα της απάντησης που θεωρείτε σωστή:

1. Ο πλούτος των ακριτών οφειλόταν:
 - α) Στις ληστρικές επιδρομές που έκαναν.
 - β) Στην πειρατεία στην οποία επιδίδονταν.
 - γ) Στις εμπορικές τους επιχειρήσεις.
 - δ) Στα προνόμια που απολάμβαναν εξαιτίας των πολύτιμων υπηρεσιών τους.

2.4.3. Ερωτήσεις σύζευξης

Να γράψετε δίπλα από τον κάθε αριθμό της πρώτης στήλης το γράμμα του στοιχείου της δεύτερης στήλης που αντιστοιχεί σ' αυτό:

A	B
1. «Στο έμπα χίλιους έκοψε, στο έβγα δυο χιλιάδες» (στ.18)	α) προσδιοριστικά επίθετα
2. «Μαύρε μου, γοργογόνατε κι ανεμοκυκλοπόδη» (στ.13)	β) αντίθεση
3. «...γεύγεσαι κι οι φράγκοι σ' επλακώσαν» (στ.5)	γ) υπερβολή
4. «κι α με γλιτώσεις κι απ' αυτή, θα σε μαλαματώσω» (στ.15)	δ) προσωποποίηση

2.5. Συνδυασμός ερωτήσεων αντικειμενικού τύπου και ελεύθερης ανάπτυξης

1. A. Τι δείχνει η απάντηση του γιου προς τη μάνα (στ. 6-8); [βάλτε σε κύκλο το γράμμα της απάντησης που θεωρείτε σωστή]:
 - α) ανευθυνότητα
 - β) εγωισμό
 - γ) αυτοπεποίθηση
 - δ) κάτι άλλο
- B. Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας.

2. Α. Η θέση της γυναίκας στο ποίημα είναι [βάλτε σε κύκλο το γράμμα της απάντησης που θεωρείτε σωστή]:

- α) εξέχουσα
- β) υποβαθμισμένη
- γ) ασαφής
- δ) κάτι άλλο

Β. Να αιτιολογήσετε την επιλογή σας.

3. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΣΠΗΤΙ

1. Να ζωγραφίσετε την εικόνα που παρουσιάζουν οι τρεις πρώτοι στίχοι.
2. Πώς εξυπηρετεί τη δομή της αφήγησης η παρέμβαση του αγγέλου;
3. Να αναφέρετε στοιχεία από το τραγούδι που δείχνουν:
 - α) την κοινωνική τάξη των ακριτών
 - β) τη θέση της γυναίκας κατά την εποχή αυτή και
 - γ) τους λόγους για τους οποίους ο λαός θαύμαζε τους ακρίτες.
3. Σας είναι συμπαθής ο ήρωας του τραγουδιού; (Δικαιολογήστε την απάντησή σας).
4. α) Τι εκτιμήσατε περισσότερο σ' αυτό το τραγούδι;
β) Πιστεύετε ότι τα ακριτικά τραγούδια παρουσιάζουν ενδιαφέρον στην εποχή μας;
5. Να συγκρίνετε το τραγούδι αυτό με την «παραλογή του νεκρού αδελφού» ως προς:
 - α) τη δομή της αφήγησης
 - β) την κοινωνική τάξη των ηρώων και
 - γ) τη μορφή (εκφραστικά μέσα)
6. Συνεξετάζοντας το τραγούδι αυτό με το ακριτικό «Η αρπαγή της γυναίκας του Διγενή»³, ποια στοιχεία αποκομίζουμε ως προς:
 - α) τη ζωή των ακριτών σε καιρό ειρήνης και πολέμου
 - β) τη σχέση των ακριτών με τα άλογά τους.

³ Το τραγούδι αυτό προηγείται στο σχολικό βιβλίο της Α' Λυκείου, σ. 26.

4. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΣΥΝΘΕΤΙΚΩΝ - ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

1. Να σχολιάσετε σε ένα δοκίμιο 300 περίπου λέξεων το γενικότερο χαρακτηρισμό που δίνει ο Στίλπων Κυριακίδης για τα ακριτικά τραγούδια, παραθέτοντας για κάθε χαρακτηρισμό συγκεκριμένα παραδείγματα από γνωστά ακριτικά τραγούδια: «Είναι δε τα ακριτικά τούτα άσματα εκ των καλλίστων της δημώδους ελληνικής ποιήσεως διά την δύναμιν της φαντασίας εν ταις περιγραφαίς και την τόλμην εν τη εκφράσει την οποίαν επαυξάνει το σύντομον και αλματικών της διηγήσεως, εξ ης και το όλον άσμα λαμβάνει μορφήν δραματικήν...».
2. Να συγκρίνετε το τραγούδι αυτό με το δημοτικό τραγούδι αρ. 76 (Ν. Γ. Πολίτη, *Εκλογαί από τα τραγούδια του Ελληνικού λαού*)⁴ ως προς:
 - α) το θέμα,
 - β) τη σχέση αλόγου - ακρίτα,
 - γ) την αφηγηματική τεχνική.

⁴ «Χήρας υγιός λατρεύει τριά καλά άλογα / το Γρίβα και το Μαύρη και τον Πέπανο, / το Γρίβα για καβάλλα και για λεβεντιά, / το Μαύρη για σεφέρι και για πόλεμο./
Μα πήγε στο σεφέρι κ' ήρθεν αδειανό, / και ο Γρίβας το μαλώνει και ο Πέπανος./ Βρε πού είναι, μωρέ Μαύρη, πού είναι ο αφέντης μας, που πήγες στο σεφέρι κ' ήρθες αδειανός;
- Αφήστε να σας είπω τα τραγούδια μου / και το μεγάλο πόνο της καρδούλας μου. / Ωσάν επολεμούμε στο ρημόκαστρο, / έκαμα να περάσω 'πο τον ποταμό, / κοπήκανε οι σέλλες και οι σκαλωσιές, / και πήρε τον αφέντη κ' ήρθα ναδειανό.»

5. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΚΡΙΤΗΡΙΟΥ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Κριτήριο για ωριαία γραπτή δοκιμασία

(45 λεπτά περίπου)

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ:.....

ΤΑΞΗ.....ΤΜΗΜΑ.....

ΜΑΘΗΜΑ: Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας

Ακριτικό τραγούδι: «Ο γιος της χήρας»

ΗΜΕΡ/ΝΙΑ:.....

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ:

1. α) Ποιες ενδείξεις μάς δίνει το τραγούδι για την κοινωνική τάξη των ακριτών;

β) Σε τι όφειλαν τους υλικούς τους πόρους;

.....
.....
.....

Μονάδες 6

2. α) Ποια νομίζετε ότι είναι η σχέση του ήρωα με τη μητέρα του;

β) Ποιος είναι ο ρόλος της στο ποίημα;

.....
.....
.....

Μονάδες 6

3. Να παρουσιάσετε δύο στοιχεία από το ποίημα που το χαρακτηρίζουν ως ακριτικό.

.....
.....
.....

Μονάδες 2

4. Ποιες αφηγηματικές τεχνικές χρησιμοποιούνται στο τραγούδι;

.....
.....
.....

Μονάδες 2

5. α) Πώς εξηγείται το γεγονός ότι ο λαός εκτιμούσε και θαύμαζε τόσο πολύ τους ακρίτες;

β) Άξιζε αυτή την τιμή ο ήρωας του συγκεκριμένου τραγουδιού;

.....
.....
.....

Μονάδες 4